

HODOSSI SÁNDOR

NAGY PÉTER (1949–2020)

nevelésről vallott nézeteinek és nevelői gyakorlatának tanulságai a református pedagógiai gondolkodás számára¹

Karácsony Sándor szerint az evangéliumi pedagógia életközösség vállalása.² A személyes, közvetlen minták, életpéldák sokkal nagyobb hatást gyakorolnak kicsikre és nagyokra, mint az elvont, személytelen igazságok. Nagy Péter ugyanezt a gondolatot fogalmazta meg 2003-ban: „*Mi nem világnézetet tanítunk, hanem egy útnak a követőiként hívunk másokat is erre az útra. (...) Így szeretnénk tanítani, prédikálni, és különösen gyermekeinket, ifjainkat bevezetni az Ige ismeretébe. (...) nemcsak őket, hanem a kereső felnőtteket is, hogy új fényben kezdjenek el látni mindent, a reményesség távlatait kapják és bizonyosságot a hit útján.*”³ Ezek a nevelői ars poeticaként is felfogható mondatok a gyülekezet hírlevelének egyik vezércikkében jelentek meg. Egyetlen példa annak illusztrálására, hogyan valósult meg mindez a gyakorlatban:

„17 évesen ismertem meg, éppen Erdélyből települtünk át. Minden fenekestől felfordult életemben, azt sem tudtam, ki vagyok. Komló, a világ vége egyszerűen a világ közepe lett. Először apánk volt sok-sok sorstársammal együtt, majd fáradhatatlanul dolgozott azon, hogy minél

jobban ismerjük az Igét, minél nagyobb igényünk legyen élni azt. Majd később bevont a feladatvállalásba, felnőttként tekintett ránk, aztán barátai lettünk, és a legvégén már inkább ő beszélt a nehéz időszakokban. Sokezer emlékem él róla, hogy milyen is volt aktív korában... eljött a családomhoz látogatni, állt a szoba közepén, és azt mondta: innen valami hiányzik! Majd egyszer csak egy kisebb teherautó állt meg a ház előtt, melyet Nagy Péter vezetett. Egyedül voltam otthon, lementem. Hozott egy gyönyörű holland ülögarnitúrát, amit fel is cipelt a 3. emeletre.”⁴

Lelkészi szolgálatának közel négy évtizede alatt több ezer emberrel került kapcsolatba, akik közül nem kevesekre gyakorolt meghatározó hatást. Keresett és talált útitársakat, akik az ő példáján is felbuzdulva indultak el Krisztus követésének útján. Ige és élet, elmélet és gyakorlat összhangja hiteltesítette szolgálatát. Számos vele kapcsolatos visszaemlékezés központi gondolata, hogy Nagy Péter másokért élő ember volt, aki igyekezett segíteni mindenütt, ahol szükségét szenvedőkkel találkozott. Így lett belőle némákért megnyíló száj (Pél-

Forrás: <https://reformatus.hu>

dabeszédek 31,8), botladozókat támogató kéz, igazi „növelő”. Olyan karizmatikus személyiségű mai „Don Quijote”⁵, aki pontosan látta, hogy milyen az a világ, amely körülveszi, de nem ezt tartotta a végső realitásnak. Egy igazabb valóság, az evangélium nézőpontjából tekintett az emberre. Érzékletesen mutatja be ezt az evangéliumi nézőpontot az a Hóféhérke-parafraízis, amelyet 2003. február 9-én mondott el a budafoki gyülekezet istentiszteletén a gyerekek és felnőttek okulására:

„Hóféhérke étlen-szomjan, mai szóval hajléktalanul megérkezik a törpékhez, és eszik, iszik, a végén elfárad és lefekszik. Egyszer csak hazaérkeznek a törpék a munkából, és akkor elkezdik mondani: hogy ki evett az én tányérkámból, ki ivott az én poharamból, ki alszik az én ágyacs-

kámban. Hát ez a törpelélek kérdése. Nos, aki a miatyánkot tanulja, az kilép ebből, és megtanul valamit, hogy a te akaratod, a te országod legyen meg, és akkor növünk ki a törpelelkűségből, amikor az én-ről a te-re átkerül a hangsúly. Tehát nagyon hasznos ez a mese, ez a történet, jól jegyezzétek meg magatoknak, hogy ebben arról van szó, hogy meg kell tanulnunk azt, hogy nem feltétlenül mindig énrólam van szó először, lehet a másikról, sőt először az Istenről van szó, és akkor föl fogunk nőni lélekben. Ha mindig csak az én marad, akkor törpelélek maradunk éltünk végéig.”⁶

Egy Nagy Pétert jól ismerő barát a következőképpen jellemezte ezt a nézőpontot: „Azt látta az egyénben és közösségben/intézményben, amivé válik/válhat.”⁷ A nevelés

(növelés) iránti elkötelezettsége már csak ezért sem korlátozódhatott az intézményes, iskolai keretekre. Személyiségével, humorával, sallangmentes egyszerűségével, ugyanakkor széles látókörével, tudásával nevelt. Egyénisége, intellektusa, humora mágnesként vonzott sokakat. *„Olyan harmóniában ötvözte a hagyományok elvetésének és az ehhez való ragaszkodásnak az ellentétét, megélve és megéltetve mindannyiunkkal azt a csodát, hogy Jézus senkit sem zár ki a kegyelemből. (...) Elfogadó, mindenki felé nyitott, szeretetteljes, derűs, ha kellett végtelenül egyszerű volt, ha kellett, akadémikus magasságokba emelkedett.”*⁸

Szerteágazó és feldolgozásra váró munkásságának csupán egyetlen szálát, nevelői tevékenységét kívánom bemutatni ebben a dolgozatban. Elsőként a gyülekezetben és gyülekezetben kívül végzett nevelői munkáját, mely az eredményes informális nevelés iskolapéldájának tekinthető. Eztán a református iskolával kapcsolatban kifejtett elméleti nézeteit, Pécsen és Budafokon végzett iskolaalapító, iskolaszervező munkásságát. Mivel Nagy Péter alakja elevenen él sok-sok tanítvány, pályatárs, barát emlékezetében, a dolgozat nyomtatott és levéltári dokumentumok mellett az őt ismerők visszaemlékezéseit, az „oral history” eszközét is felhasználja nevelői képének megrajzolásához. Alakjának felidézése nem csupán azok számára fontos, akik személyesen ismerhették, hiszen személyisége a következő nemzedékek számára is pozitív példát, mintát adhat. A kortárs visszaemlékezések jelentős pedagógiai eszközként segíthetik a közelmúlt megértését, egyben a diákok érdeklődésének felkeltésében is segítik.⁹

INFORMÁLIS, GYÜLEKEZETEN KÍVÜLI TANULÁS SEGÍTÉSE MINT A KERESZTYÉN MISSZIÓ INDIREKT FORMÁJA KOMLÓN (1982–2002)

Amikor 1982-ben Nagy Péter megérkezett Komlóra, egy közel 30.000 lakosú szocialista iparváros várta az új református lelkészét. Az 1950-es évektől ugrásszerű növekedésnek indult település lakosságának több mint fele ekkoriban szorosán kötődött a szénbányászathoz. Az ötvenes években főleg egyedülálló férfiak érkeztek a városba, akik elsősorban a bányákban, illetve építkezéseken találtak munkát. A gyökereitől elszakadó, bevándorló lakosság körében a következő évtizedekben a marxista ideológia volt meghatározó. Az MSZMP a rendszerváltásig jelentős bázissal rendelkezett a városban, így nem sok jóra számíthattak a „klerikális reakció” képviselői a 80-as években sem. A református közösségnek 1978-ig nem is volt temploma a városban, a belvárosi iskolában tartották az istentiszteleteket. Jól jellemzi a gyülekezet helyzetét, hogy az 1967-es választások idején szavazókört rendeztek be az iskolában, ezzel akadályozva az istentisztelet megtartását.¹⁰ Ez a barátságtalan közeg várta a fiatal református lelkészt Komlón. Egyértelmű volt, hogy a gyülekezetépítés hagyományos, megszokott formái mellett új utakat is kellett keresni. Hogy ez mennyire sikerült, milyen kép alakult ki Nagy Péterről a városban az itt töltött húsz éve alatt, jól mutatja a következő történet: A kétezres évek elején egyik reggel egy bepólyált újszülöttet talált a parókia ajtaja előtt. Egy kétségbeesett, környezete elől is bujkáló nő úgy gondolta, hogy a komlói re-

NÉVJEGY

Nagy Péter Budapesten született 1949-ben, Felvidékről kitelepített lelkész családban. A teológiát Budapesten végezte, majd 1982-től Baranyában, Komlón lett lelkész. Gyülekezeti szolgálata mellett az 1980-as évektől egyházmegyei ifjúsági táborok szervezője, vezetője volt. A rendszerváltás után egyházmegyei iskolaügyi előadóként a Pécsi Református Kollégium Igazgatótanácsának tagja, annak első elnöke lett (1994-től). Tanított a Budapesti Református Teológiai Akadémia Pécsre kihelyezett katechéta képzőjében, a Pécsi Református Gimnáziumban, vezetett bibliaiskolát Harkányban. A Théma Egyesület (Theológiai Élet Ma – Protestáns Tanulmányi Kör) egyik alapítója, elnöke. Az egyesület a 90-es évek egyházi útkeresésének, a múlttal való tárgyilagos szembenézés fontos fórumaként működött. Az országos horderejű kérdésekkel való foglalkozás mellett fontos szerepet játszott életében a halmozottan hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatását, társadalmi integrációját célul kitűző komlói Habilitas Kft. munkájának segítése.

2002-ben a Budapest – Budafoki Református Egyházközség választotta meg lelkészének. Itteni szolgálatának 16 éve alatt bővült a Halacska Református Óvoda, egyházi fenntartásba került a Rózsakerti Általános Iskola, amely 2012 őszétől a Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskola nevet vette fel. A folyamatos fejlesztések következtében az iskola 2018 őszétől elindította gimnáziumi képzését is.

Nagy Péter 2018 novemberében vonult nyugdíjba. 2018-ban a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetésben részesült, 2019-ben Budafok-Tétény díszpolgárává választották. 2020. december 10-én halt meg.

formátus lelkész segíthet a titokban megszült gyermek életének elindításában.¹¹ A kislánynak próbált örökbefogadó szülőket találni, de hamarosan kiderült, hogy súlyos rendellenességgel született, és az orvosok nem tudták megmenteni az életét. Ez a példa is azt bizonyítja, hogy Nagy Péter köztiszteletben állt Komlón. Ennek egyik oka a halmozottan sérült munkavállalókat foglalkoztató Habilitas Kft. felvirágoztatására tett törekvése lehetett.

Egy évvel azután, hogy Nagy Péter Komlóra került, egy modern, kollégiumi lakhatást is biztosító kiegészítő iskola nyílt a városban. Az ide járó enyhe és középsúlyos értelmileg sérült, gyakran halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok túlnyomó többsége nem tudott elhelyezkedni végzés után a munkaerőpiacon. Wagner László gyógypedagógus vezetésével és Nagy Péter tevékeny támogatásával 1989 októberében indult el a halmozottan hátrányos helye-

tű munkavállalókat foglalkoztató cég. A cél kezdettől fogva az volt, hogy ne csupán munkalehetőséget biztosítsanak a munkaerőpiacról kiszorult sérülteknek, hanem ezen keresztül értelmes tevékenységgel is segítsék, ezzel sikerélményhez, önbecsüléshez juttassák őket.¹² Ennek érdekében Wagner László nagy hangsúlyt fektetett a szabadidős, kulturális és sportprogramok szervezésére. Színházlátogatások, kirándulások, sportrendezvények ugyanúgy hozzátartoztak a közösség életéhez, mint a közös munkavégzés. A folyamatosan 80–90 főt foglalkoztató cég munkavállalóinak 85%-a tartós egészségkárosodású. Nagy Péter kiterjedt német kapcsolatrendszerének volt köszönhető egyrészt a sok ajándékba kapott tárgyi adomány, másrészt a német piac megnyílt az évtizedek során egyre bővülő termékkínálat előtt. A német kapcsolatok azonban nem pusztán piacot biztosítottak az elkészült termékek

számárat, hanem egyúttal sok személyes élmény, utazás, sporttevékenység lehetőségét is biztosították. A Baden-Württemberg tartomány Bruderhaus Diakonie szervezete által rendezett tartományi labdarúgó-bajnokságokon többször is részt vettek a komlói fiatalok. A középsúlyos értelmi fogyatékosokból, a halmozottan sérült kiegészítő iskolába járókból, valamint a Kft. által foglalkoztatott fiatalokból álló csapat nemzetközi mércével is jelentős eredményeket ért el.¹³ Az „aranycsapat” ekkor még élő tagjai, Buzánszky Jenő és Grosics Gyula is kapcsolatban álltak a Habilitas ifjú labdarúgóival.¹⁴ A közösség építését az évente szervezett kirándulások, rendszeres színházlátogatások is jelentős mértékben elősegítették. A Kft. 20 éves jubileumi ünnepe során Nagy Péter azt emelte ki, hogy „az itt dolgozók sokkal jobb szociális helyzetbe kerültek, általános fizikai és mentális állapotuk jelentősen javult, akárcsak életminőségük és családon belüli státuszuk”¹⁵. A gyógypedagógus végzettségű Vízaknai Tamásné, Kató néni tanított bibliai történeteket a Kft. fiataljai számára, majd Csonka Mónika vette át ezt a szolgálatot, míg Fadgyas Éva a fiatalok táboroztatását szervezte. Így egyáltalán nem meglepő, hogy a cég dolgozói közül többen is csatlakoztak a komlói református gyülekezethez. A misszió indirekt formája valósult meg így, hiszen „a keresztyén hit számára Krisztus egyszerűen az üzenet tartalma és annak mintája is. Az egyház üzenetének kommunikálása tehát krisztusi minta szerint kell, hogy történjék”¹⁶. Nagy Péter eszerint a minta szerint élt, a gyülekezet tagjai ezt a mintát követték, így a Habilitas Kft. dolgozói is ezt a példát láthatták maguk előtt.

A NEM FORMÁLIS TANÍTÁS ALKALMAI BARANYÁBAN

Nagy Péter legközvetlenebb tanítványai a komlói, majd budafoki gyülekezetek tagjaiból, a Baranyai Egyházmegye ifjúsági táborainak résztvevőiből, a Pécsi Református Kollégium közösségének tagjaiból kerültek ki. Kézenfekvő, hogy az *oral history* eszközének segítségével, tanítványok, barátok, munkatársak visszaemlékezéseit felhasználva rajzoljuk meg a képet az informális és nem formális nevelés terén kifejtett tevékenységről. A személyes emlékek kiegészítik az írott forrásokat, és teljesebb képet adnak. „Az *oral history* elbeszélése során kialakult kép annál élesebb és tisztább, minél inkább érintett a visszaemlékező az átélt eseményekben.”¹⁷ Azok a régi ifisek, gyülekezeti tagok, gimnazisták, kollégák, akik vállalták, hogy megosztják a Nagy Péterrel kapcsolatos emlékeiket, valamennyien szoros kapcsolatban álltak vele. A szóbeli emlékek és az írásbeli dokumentumok így jól kiegészítik egymást. A nyomtatott és levéltári anyagok pontosabb elemzést tesznek lehetővé, ugyanakkor a személyes emlékek emberközelivé, színebbé, megfoghatóbbá teszik a visszatekintést. Baranyai lelkészként talán Bereczky Ildikó harkányi lelképásztorral, a Pécsi Református Gimnázium első vallástanárával, és Peterdi Dániel esperessel, Pécs belvárosi lelkésszel állt a legközelebbi szakmai-emberi kapcsolatban. Ők így emlékeznek rá:

„A Kodály Gimnáziumban a református osztállyal induló iskola lassan bővült, aminek természetes velejárója volt a családiaság, őszinte, közvetlen hangnem a tanárokkal, diákokkal. Péter ezt később is fontosnak tartotta. A tanár, a lelkész is

Forrás: <https://reformatus.hu>

hibázhat, aminek elismerésével a diákok bizalmát vívhatja ki. A diákoktól is megkívánta ugyanezt. Igényességet követelt a tanításban, tanulásban, szeretetteljes fegyelmezést a tanároktól és belátó fegyelmet a diákoktól. Együttműködést mindenkitől a közösség alakításában, az igei tanítás komolyan vételét.” (Bereczky Ildikó)

A közvetlenség, a diákok, gyülekezeti tagok, az emberek megértése alapvető, teológiai alaposztottságú törekvése volt. Úgy látta, hogy világunkat Bábel tornyának sikertelen kísérlete óta az értetlenség, a meg nem értettség hatja át. Ugyanakkor meggyőződése volt az is, hogy ettől a kiinduló helyzettől el lehet jutni az egyházban odáig, hogy az azonos értékrendű, gondolkodású emberek megtapasztalják a megértés pünkösdi csodáját. Egymás szavai, szándékai félreértésének

mindennapi tapasztalatát nem csupán nyelvi problémának látta: „Egyik nép nem érti a másik népet, egyik nemzedék a másikat, barát a barátot, testvér a testvért. Nincs megértés, de annál több az értelmezés. Mindenki értelmezi a másikat, ahelyett, hogy igyekezne megérteni.”¹⁸ Márpedig a másik ember megértésének alapvető feltétele a vele folytatott párbeszéd. Ennek hiányában csak előítéleteink alapján formálunk véleményt egymásról.

Peterdi Dániel olyan embernek látta Nagy Pétert, mint aki

„...megnyerni akarta az embereket, nem legyőzni. (...) Megragadott minden alkalmat, hogy felkészítse a pedagógusokat az egyházi szolgálatra, de nem 'hittértőként', hanem örömhírt átadó lelkipásztorként. Ezt azért tehetette fáradhatatlanul, mert a gyülekezet volt a családja. Egyedül

élt, de nem magányosan. Református szerzetes volt. A beszélgetést, a gondolati párbeszédet fontosnak tartotta, amit humorral is tudott vegyíteni a legmagasztosabb témáknál is. Beszélgetőtársaiban, hallgatóságában mindig testvért látott, tisztelte a legkisebbeket, a legelesettebbeket is, ezért tudott mindenkivel szót érteni.”

A gyülekezet nagy családként való felfogásának gondolata megjelenik Nagy Péter egyik cikkében is: *„Azt gondoljuk, hogy a család fogalmába beletartozik a gyülekezet is. Családban élünk, amely a Lélek segítségével gyülekezetté lehet, és gyülekezetben élünk, amely szeretetközösséggé működve családdá lehet.”*¹⁹ Így válhatnak a Krisztus-központú közösségek a megértés szigeteivé Babel világában. Ilyen szigetek voltak az egyházmegyei ifjúsági táborok, melyeket Nagy Péter szervezett és vezetett Baranyában hosszú évekig, vagy a harkányi bibliaiskolai alkalmak, amelyek életre szóló bibliikus látást adtak a résztvevőknek. *„Két évig jártam ki Pécsről kéthetente Harkányba, az általa tartott bibliaiskolába. Általában 4–6 fős hallgatóságot tanított. Nagyszerű, életre szóló emlék marad, meghatározta a Szentíráshoz való viszonyomat. Sokat készült ezekre az alkalmakra, és érezhetően maga is élvezte ezt a szellemi kihívást. Aztán mindig hazavitt bennünket Pécsre.”*²⁰ Nemcsak a harkányi bibliaiskolában vagy a pécsi református iskolában tanított, de vállalt órákat a kilencvenes évek elején a Nagykőrösi Református Tantóképző Főiskola Pécsre kihelyezett hitoktatóképző tagozatán is. Bibliaismeretet, ószövetségi ismereteket oktatott.²¹ Nemcsak azok jártak az óráira, akik az oklevél megszerzése érdekében vizsgáltak is nála, ezekre a nyitott alkalmakra sok érdeklődő fiatal is eljött.

Bibliai jeleneteit tartalmazó könyve a Harmat Kiadó gondozásában jelent meg 2013-ban *Babilontól Betlehemig* címmel. A kötet előszavában kifejtette, hogy az iskolai színjátszás hagyományának felelevenítése fontos eszköze lehet a fiatalok hitben való nevelésének. Az általa írt darabok így kettős célt szolgálnak: egyrészt a bibliai üzenet érzéletes, életkori sajátosságoknak megfelelő kommunikálása, másrészt a gyönyörködtesítés, a színjátszók és a közönség számára egyfajta élmény biztosítása. A kettős célkitűzés eléréséhez Nagy Péter humora, kreativitása jelentősen hozzájárult. Ezt a kettősséget így fogalmazta meg: *„A darabokban olykor szelíd irónia is megcsendül, de úgy gondolom, hogy sehol nem megy a komolyság, és főként nem a bibliai-evangéliumi üzenet rovására.”*²² Jeleneteit felkérésre, az országos bibliaismereti vetélkedőre készülő pécsi iskola tanulói számára írta. Mert akkor éppen erre volt szükség. Nem teológiai értekezést, egyházvezetői programot írt, hanem bibliai jelenetet. Ez is mutatja, hogy a legkisebbek, a leghátrányosabb helyzetűek ugyanolyan fontosak, értékesek voltak számára, mint a fontos világi vagy egyházi pozíciót betöltő felnőttek. Ezt bizonyítja az is, hogy az óvodások hittan foglalkozásait nyugdíjba vonulásáig ő tartotta Budafokon.²³

NAGY PÉTER ÉS A REFORMÁTUS ISKOLAÜGY

2005-ös tanulmányában Kopp Erika²⁴ a református középiskolák három alapvető típusát különbözteti meg. A hagyományos értékekhez, tradíciókhoz ragaszkodó „végvár” szerepet betöltőket, a tradíciók újraér-

telmezésének elvén szerveződőket, amelyek a szekuláris világból érkező diákok és az evangélium közötti „hídépítést” szorgalmazzák, valamint az elsődleges célként az „eredményes oktatást” megfogalmazókat, ahol az egyházi jelleg elsősorban a hittanórák megtartásában érhető tetten. A tradíció újraértelmezésén alapuló iskolamodellre erős, önszerveződő közösségek, valamint a partnerségen alapuló tanár-diák viszony jellemző. Ezekben az iskolákban domináns pedagógiai törekvés a szülőkkel kialakított szoros kapcsolat. Ezek az iskolák tudomásul veszik, hogy diákjaik többsége szekuláris környezetből érkezik, ám meghatározó feladatuknak tartják az evangélium hiteles és érthető közvetítését. Ezt jelenti a „hídépítés”. A tanulmány megjelenését követő bő másfél évtized azt igazolta, hogy a Kopp Erika által bemutatott intézménytípusok nemcsak a református középiskolákra jellemzőek. Nagy valószínűséggel valamennyi felekezeti fenntartású köznevelési intézmény besorolható valamelyik alaptípusba, így a pécsi református iskolarendszer intézményei is. A pécsi modell a „tradíciók újraértelmezése mentén szerveződő” iskolák jellemző vonásaival írható le.

Pécsett a Kodály Zoltán Gimnáziumban református tagozatként induló iskolakezdemény 1994-ben vált önállóvá. Egyházmegyei iskolaügyi előadóként Nagy Péter kezdettől fogva tagja, sőt első elnöke volt az 1994 őszen felálló igazgatótanácsnak. Az iskola első tíz évének meghatározó alakja, fejlődésének motorja Baka Sára igazgatónő volt. Nagy Péter a fenntartó képviselőjében folyamatos munkakapcsolatban állt vele. Iskolafenntartóként a napi feladatokon túlmutató, az iskolával kapcsolatban is megfi-

gyelhető távlatos, nagy összefüggésekben való gondolkodását jól mutatja az a beszéde, amelyet 2002 februárjában, az iskola félévzáró értekezletén mondott el: „*Mára az iskola valóban intézményrendszerre vált. Lassan a klasszikus értelemben vett kollégiummá válik, ha nincs is főiskolája. Van általános iskolája, gimnáziuma, internátusa, könyvtára, levéltára. (...) Így, ebben az egészben is kell gondolkodnunk akkor, amikor az egyházmegye iskolájáról beszélünk, tervezzük és építünk.*”²⁵ A Pécsi Református Gimnázium, majd az egyre kiteljesedő közoktatási intézményrendszer fejlesztése nem csupán egy volt vállalt feladatai közül, hanem olyan ügy, amely érdekében minden erejét mozgósította. Nem csupán külső kapcsolatait használta fel az iskola érdekében, de az intézményben való jelenlétének intenzitása, gyakorisága is meghatározó volt. Német, svájci és holland támogatókkal tartotta a kapcsolatot, amelyet bizonyít az a levél is, amely az egyházmegye levéltárában lelhető fel. Ebben egy holland támogatótól kér segítséget az iskola bútorzatának beszerzéséhez.²⁶ A nevelőmunka feltételeinek megteremtésére irányuló gondoskodás nemcsak a külső körülmények biztosítását jelentette, hanem az iskolai mindennapokra is kihatott. „*A pécsi iskola fenntartójaként folyamatosan jelen volt az iskolában. A pedagógusok ismerték, szerették, mindig volt hozzájuk kedves szava, vagy 'nagypéteres' odaszólása. A tantestület úgy érezte, hogy ő is része a közösségnek, testületnek. A szülők is ismerték, tisztelték, szerették, volt velük kapcsolata. Azóta sem tapasztaltam ilyen fenntartói jelenléteket, magatartást.*”²⁷ Az önálló iskolalelkész státusz megteremtésére irányuló törekvésével évtizedekkel megelőzte korát.

A református iskolával kapcsolatos gondolatainak formálódására nagy hatással volt Szűcs Ferenc teológiai professzorral való közös gondolkodása. Ő fejtette ki, hogy a református iskolában a hittan nem csupán egy a tantárgyak közül, nem valamiféle kötelező függelék, hanem alapvető, meghatározó szerepet játszik a közösség szellemiségének formálásában. Éppen ezért *„a református iskola identitásához elengedhetetlen, hogy a tanárok 50%-a +1 fő arányban a keresztyén (református) értékrend elkötelezettjei legyenek”*.²⁸ Az eredményes keresztyén iskolai nevelés elképzelhetően olyan közegben, ahol a tanárok többsége nem partner ebben.

*„A református iskola szellemiségét a tanári kar határozza meg. A hitbelileg is elkötelezett tanárookra fontos feladat hárul azon tanárok felé, akik a tanári kar szerves részeként, minőségi munkát végezve lojálisak az intézményhez, annak pedagógiai célkitűzéseivel azonosulni tudnak. A ... toleráns és elfogadó magatartás mellett magát az egész oktatást tekintik a katechézis részének, azaz a tárgyak és a nevelés egység szemléletű integrációjában végzik a munkájukat.”*²⁹

Ezek az alapelvek köszönnek vissza a budafoki Demjén István Református Általános Iskola és Gimnázium pedagógiai programjában is. Az 1980-ban megnyitott lakótelepi iskola fenntartását 2012-ben vette át a budafoki református egyházközség. Ekkor vette fel a Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskola nevet. A kerületben ez volt az első egyházi fenntartásba kerülő iskola. Az előkészítő munkálatokban nagy szerepet játszott az iskola akkori igazgatója, aki hívő katolikusként maga is fon-

tosnak tartotta az intézményes keresztyén nevelés lehetőségének megteremtését Budafokon.³⁰ A gyülekezet az iskolaigazgatói tapasztalatokkal rendelkező Bencze Pétert hívta meg az új intézmény vezetőjének. A régi-új iskola építkezése folyamatos volt, a 2018/19-es tanévben elindult az első gimnáziumi osztály is. A közösség 2020 nyarán vehette birtokba a gimnázium új épületét. Az intézmény Pedagógiai Programjának mottója Makkai Sándortól származik: *„Az, hogy az egyházi iskola legalábbis olyan jó legyen, mint a világi, nem célkitűzés, hanem természetes elemi alapfeltétel. Saját igazi hivatása, létjoga ezen belül abban van, hogy a Krisztusba vetett hit erejével evangéliumi, keresztyén jellemeket nevel Isten dicsőségére, az Egyház lelki közösségén át a humánnum megszentelésére. Csak ezért érdemes és szükséges református egyházi iskolát fenntartani.”* Ebben a szellemben fogalmazódtak meg az iskola pedagógiai törekvései: *„A református iskola keresztyén közösség. Olyan hitvalló pedagógusokat feltételez, akik hivatásukat Istentől kapott küldetésnek tekintik. Életpéldájukkal, minden megnyilvánulásukkal keresztyénné, krisztusi emberré kívánják nevelni tanítványaikat.”*³¹

Mindez azt jelenti, hogy az egyházi iskola nem csupán egy jól működő, hatékony és eredményes oktatási intézmény heti két hittanórával kiegészítve, hanem az itt zajló mindenféle pedagógiai tevékenység célja, a keresztyén nevelés megvalósítása. Ezért fontos, hogy többségben legyenek azok a pedagógusok a tantestületben, akik elkötelezettek az iskola nevelési céljainak megvalósítása terén. Így értette Nagy Péter, hogy *„az egyházi iskola a katechézisbe integrálja mind a humán, mind pedig a természettu-*

dományos tárgyakat”.³² Ez a felfogás teljes összhangban áll Szűcs Ferenc megközelítésével, aki arra emlékeztetett, hogy „*a katechézis értelmezése csupán a felvilágosodás után vált el a tanítás és nevelés egészétől. A keresztyén katechézis elvben a teljes ember tanítását és növelését foglalja magában*”.³³

ÖSSZEZÉS

A református köznevelési intézményrendszer újjáépítésének kezdetétől eltelt közel 30 év, de a különböző időpontokban indult, más-más körülmények között működő iskolák ma még jelentős különbségeket mutatnak. „Bővülés után, egységesülés előtt” vagyunk. Ebben a helyzetben nagy jelentősége van annak, hogy eredményes, jól működő példák segítsék a tájékozódást. Mind a Pécsi Református Kollégium köznevelési intézményei, mind pedig a Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskola és Gimnázium példaként állítható a saját útjukat kereső új református iskolák elé. Nagy Péter mindkét intézmény arculatának kialakításában meghatározó szerepet játszott. Felelős vezetőként nem csupán megoldandó pedagógiai helyzeteket, finansziális kérdéseket látott maga előtt, hanem embereket, akik támogatásra, segítségre szorulnak. Közösségeket, melyek számára az evangélium kínál valódi megoldásokat. Az eredményes, hiteles pedagógusra jellemző, hogy nem pusztán egy pontosan körülhatárolt elméleti ismeretanyagot akar átadni ilyen-olyan módszerek segítségével, hanem hatással kíván lenni tanítványainak gondolkodására, értékrendjük alakulására. Ehhez szükséges,

hogy igyekezzen megérteni őket, folyamatos párbeszédben, partneri viszonyban legyen a diákokkal. Karácsony Sándor fogalmazta meg azt a gondolatot, hogy a másik emberrel csak egyenrangú viszony alakítható ki, mert Krisztus szemében egyformák vagyunk valamennyien. A kereslet által irányított „piaci környezetben” nem kis erőfeszítést igényel elfogadtatni a szülőkkel, hogy nem ők határozzák meg az iskola értékrendjét, normáit. Ez csak úgy lehetséges, ha „*felmutatjuk és megteremtjük az igényt a színvonalas, értéktelmentő, időtálló, személyes érdekeltséget is igénylő értékrendre. Péternek ez volt az elve*”.³⁴

Nagy Péter elsősorban gyülekezeti lelkész volt, ugyanakkor nevelőként is meghatározó hatást gyakorolt környezetére. Elkötelezettsége, elméleti felkészültsége, a legkisebbekhez is odaforduló, bátorító magatartása példa, mint a református pedagógiai gondolkodás számára. Bibliaiskolát, táborokat vezetett, kiállt a sérült emberek ügye mellett, tanítványai lelki fejlődését folyamatosan nyomon követte. Igazi „növelő” volt, aki méltán állítható példaként a fiatal pedagógus nemzedék, a református nevelés iránt elkötelezett nevelők elé. Ahhoz hogy a református köznevelési intézményrendszer ne csupán szervezeti, hanem lelki-szellemi egységet is képviseljen, olyan elkötelezett vezetőkre és nevelőkre van szükség, akik képesek felelősségre nevelni egy felelőtlen világban, akik képesek segíteni a keresztyén identitás formálódását egy identitását egyre inkább elvesztő, élmények után kapkodó világban, akik képesek hitelesen képviselni a szeretet evangéliumát egy békétlen, háborgó világban. Ahogyan Nagy Péter is tette.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BREL Baranyai Református Egyházmegye Levéltára A.II.5 A Pécsi Református Kollégium iratai
 Dutt-Doner-Allen-Campanaro: *Understanding the Impact of Using Oral Histories in the Classroom*, In: *The Social Studies* 2016. Vol. 107. No.6. 257–265.
 Gonda László: *Meghívás a hit asztalához*, In: *Mediárium* 2008/1–2, 12–17.
 Karácsony Sándor: *Magyar Ifjúság*, Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2005.
 Kopp Erika: *Református középiskolák identitása*, In: *Educatio* 2005/3. 554–572.
 Nagy Péter: *Babilontól Betlehemig*, Harmat, Budapest, 2013.
 Nagy Péter: *Életünk és az Ige*, Budafok, 2017.
 Nagy Péter: *Hatvan párperces*, Harmat, Budapest, 2012.
 Szűcs Ferenc: *A református iskola küldetése*, In: Pompor Zoltán (szerk.): *Alapvetés, Háttér tanulmányok a református iskolarendszer fejlesztéséhez*, MRE Református Tananyagfejlesztő csoport, Budapest, 2017, 22–32.
 Vargáné Nagy Anikó: *Az oral history-források jelentősége*
https://www.academia.edu/6905226/Az_oral_history_forr%C3%A1sok_jelent%C5%91s%C3%A9ge (Letöltés: 2021.08.10.)

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

- https://www.rozsakertiskola.hu/wp-content/uploads/2020/11/Pedagogiai_Program_20200525.pdf (Letöltés: 2021.08.21.)
www.komloiujsg.hu/huszeves-jubileumat-unnepelte-a-habilitas/ (Letöltés: 2021.07.30.)
<https://www.refkomlo.hu/tortenet.html> (Letöltés: 2021.07.30.)

- ¹ A tanulmány elkészítését a Debreceni Református Hittudományi Egyetem kutatás-finanszírozási pályázata támogatta.
- ² Karácsony Sándor: *Magyar ifjúság*, Budapest, Széphalom Könyvműhely, 2005, 46.
- ³ Nagy Péter: *Életünk és az Ige*, Budafok, 2017, 101–105, 101–104.
- ⁴ Fadgyas Éva, korábbi komlói tanítvány, majd munkatárs, komlói presbiter visszaemlékezéséből
- ⁵ Dr. Hoppál Péter, munkatárs, barát metaforája Nagy Péterről
- ⁶ Nagy Péter: *Hatvan párperces*, Budapest, Harmat, 2012, 55–56.
- ⁷ Csonka Mónika, korábbi ifis, később barát és munkatárs visszaemlékezéséből
- ⁸ Éliás Katalin, egyházmegyei ifjúsági táborok korábbi résztvevője, majd munkatárs visszaemlékezéséből
- ⁹ Dutt-Doner-Allen-Campanaro: *Understanding the Impact of Using Oral Histories in the Classroom*, In: *The Social Studies* 2016. Vol. 107. No 6. 257–265.
- ¹⁰ <https://www.refkomlo.hu/tortenet.html> (Letöltés: 2021.07.30.)
- ¹¹ Dr. Hoppál Péter és Csonka Mónika visszaemlékezése alapján
- ¹² A cég 25 éves jubileumára készített *Habilítás – 25 év 25 percben* című film alapján.
- ¹³ Az Európa-bajnoki 2. ill. 3. helyezést elérő futballválogatott négy tagja képviselte Komlót, a csapat háromszoros magyar bajnokként Torunban az eurázsiai bajnokságon 1. helyezést ért el. (Wagner László közlése alapján)
- ¹⁴ Wagner László közlése
- ¹⁵ www.komloiujsg.hu/huszeves-jubileumat-unnepelte-a-habilitas/ megjelent: 2008.10.28. (Letöltés: 2021.07.30.)
- ¹⁶ Gonda László: *Meghívás a hit asztalához, Gondolatok a missziói kommunikáció kérdéséhez*, In: *Mediárium* 2008/1–2, 12–17, 13.
- ¹⁷ Vargáné Nagy Anikó: *Az oral history-források jelentősége* https://www.academia.edu/6905226/Az_oral_history_forr%C3%A1sok_jelent%C5%91s%C3%A9ge (Letöltés: 2021.08.10.)
- ¹⁸ Nagy Péter: *Életünk és az Ige*, Budafok, 2017, 72.
- ¹⁹ Uo. 15.
- ²⁰ Ónodi Szabó Krisztina (Lay Krisztina) visszaemlékezéséből
- ²¹ Peterdi Dániel, barát és munkatárs visszaemlékezéséből
- ²² Nagy Péter: *Babilontól Betlehemig*, Harmat, Budapest, 2013, 8.
- ²³ Szász Lajos budafoki lelkész, Nagy Péter utódja közlése alapján
- ²⁴ Kopp Erika: *Református középiskolák identitása*, In: *Educatio* 2005/3, 554–572.
- ²⁵ BREL (Baranyai Református Egyházmegye Levéltára) A. II. 5 Pécsi Református Kollégium iratai Nagy Péter beszéde tanévzáró értekezleten 2002.
- ²⁶ BREL (Baranyai Református Egyházmegye Levéltára) A. II. 5. A Pécsi Református Kollégium iratai Nagy Péter levele Elisabeth de Ramita Labouchere-hez
- ²⁷ Csonka Mónika korábbi ifis, később barát és munkatárs visszaemlékezéséből
- ²⁸ Szűcs Ferenc: *A református iskola küldetése*, In: Pompor Zoltán (szerk.) *Alapvetés (Háttér tanulmányok a református iskolarendszer fejlesztéséhez)* MRE Református Tananyagfejlesztő Csoport, Budapest, 2017, 22–32, 28.
- ²⁹ https://www.rozsakertiskola.hu/wp-content/uploads/2020/11/Pedagogiai_Program_20200525.pdf (Letöltés: 2021.08.21.)
- ³⁰ Nagy Péter előadása a Pécsi Református Kollégium tanévkezdő csendesnapján 2020.08.25.
- ³¹ Szász Lajos budafoki lelkész, Nagy Péter utódja közlése alapján
- ³² https://www.rozsakertiskola.hu/wp-content/uploads/2020/11/Pedagogiai_Program_20200525.pdf (Letöltés: 2021.08.21.)
- ³³ Nagy Péter előadása a Pécsi Református Kollégium tanévkezdő csendesnapján 2020.08.25.
- ³⁴ Szűcs Ferenc: *A református iskola küldetése* In: Pompor Zoltán (szerk.) *Alapvetés (Háttér tanulmányok a református iskolarendszer fejlesztéséhez)* MRE Református Tananyagfejlesztő Csoport, Budapest, 2017, 22–32, 26.
- ³⁵ Bereczky Ildikó, ny. harkányi lelképásztor, barát és kolléga visszaemlékezése